

σπᾶται τὴν προσοχὴν καὶ τῶν ἐν Ἑλβετία, ὅπου τὰ ὀχυρώματα τοῦ ἁγίου Γοθάρδου καὶ τοῦ ἁγίου Μανρικού προῦκάλεσαν ἤδη σφοδρὰν συζήτησιν ἐν τῷ ὁμοσπονδιακῷ συμβουλίῳ, καταλίξασαν εἰς τὴν χορηγίαν τοῦ ἀναγκαιοῦντος εἰς τὴν ἐργασίαν ταύτην ποσοῦ. Εἰς τὴν ἀνησυχίαν ὅμως τῶν ἐν τῇ ἡρωϊκῇ δημοκρατίᾳ πολιτευτῶν συμβάλλεται καὶ τὸ ἐσχάτως δημοσιευθὲν φυλλάδιον περὶ τῆς **Οὐδετερότητος τῆς Ἑλβετίας**, ὅπερ ἀνασκευάζουσαι ἐνταῦθα τῶν κυβερνητικῶν ἐφημερίδων τῆς Ἰταλίας, διατείνονται ὅτι οὐδέποτε ἡ Ἰταλία διεννοήθη νὰ καταπατήσῃ τὴν Ἑλβετικὴν οὐδετερότητα καὶ ὅτι ἐν περιπτώσει ἀνάγκης τὰ Ἰταλικά στρατεύματα δὲν θὰ διαβῶσι τὴν Ἑλβετίαν, ἀλλὰ θὰ προελάσωσι δι' ἐτέρας ὁδοῦ πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ γερμανικοῦ στρατοῦ ἐν Ἀλσατία καὶ Λυθαργίᾳ. Βεβαίως ἐν ταῖς κρίσεσι ταύταις ἐνυπάρχει ἐκ πρώτης ὄψεως καθυσχύσεις τῶν Ἑλβετῶν περὶ τοῦ ἀσφαλοῦς τῆς οὐδετερότητος αὐτῶν, ἀλλὰ βαθύτερον ἐξεταζομένου τοῦ πράγματος ἀνευρίσκεται ὅτι παρὰ ταῖς τρισὶ συμμάχοις ὑποβάλλεται πάντοτε ἡ ἰδέα τοῦ ἔχειν τὴν Ἑλβετίαν πρόχειρον μέσον συνενώσεως τῶν στρατῶν αὐτῶν ἐν τῷ ἀπειλουμένῳ σημείῳ, παρὰ τὰς πολλάκις ἐπαναληφθείσας διακηρύξεις τῶν ἐν Βερολίῳ καὶ Βιέννῃ καὶ Ρώμῃ διὰ στόματος τῶν κυριωτέρων αὐτῶν ὀργάνων ὅτι οὐδέποτε καταπατηθήσεται ἡ οὐδετερότης τῆς Ἑλβετίας καὶ ὅτι μάλιστα τὴν τοσαύτην καταβάλλεται δαπάνη πρὸς ἀνέγερσιν ὀχυρωμάτων κατ' ἀνυπόκτου ἔχθρου.

Ἡ ρῆξις Σουηδίας καὶ Νορβηγίας εὔρηται ἐν κρίσιμῳ σημείῳ. Ἡ ἄρνησις τοῦ βασιλέως Ὁσκάρος ὅπως ἐπικυρώσῃ τὰς ἀποφάσεις τῆς ἐν Χριστιανίᾳ Βουλῆς περὶ χωρισμοῦ τῆς ἀντιπροσωπείας τῶν δύο χωρῶν ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ ἐξηρέθισε λίαν τὰ πνεύματα τῶν ἐν τῇ νορβηγικῇ πρωτευούσῃ καὶ προῦκάλεσεν οὕτως οὐ μόνον τὴν τοῦ ὑπουργείου παραίτησιν, ἀλλὰ καὶ τὰς ἐντόνους διαμαρτυρίας τῶν μελῶν τῆς Βουλῆς. Εἰς πάντα ταῦτα ὁ βασιλεὺς Ὁσκάρος οὐδὲν ἔδειξε δεῖγμα ταραχῆς, μάλιστα δὲ καὶ ἐξεδήλωσε τὴν πρόθεσιν αὐτοῦ τοῦ νὰ ἐμμένῃ ἡ ἀκαμπτος εἰς τὰς προτέρας αὐτοῦ ἀποφάσεις. Ἡ πολιτεία αὕτη καὶ ἡ ἐπιμονὴ τῶν ἐν Στοκόλμῃ, ὑποστηρίζοντων τὴν γνώμην τοῦ Ὁσκάρος, ἐπὶ μᾶλλον ἐξερεθίζει τὸ δημόσιον ἐν τῇ Νορβηγίᾳ πνεῦμα, ὅπερ, τὴν ἐλευθερίαν αὐτοῦ συναισθανόμενον, ἐμμένει εἰς τὸ σχέδιον τοῦ χωρισμοῦ τῆς ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ ἀντιπροσωπείας τῶν δύο σκανδιναυικῶν κρατῶν. Ἰδίᾳ τῷ ριζοσπαστικῶν καὶ τῷ ἐθνικῶν κόμμα ὑπὸ τοιαύτην ἐργάζεται ἐννοίαν, ὡς τοῦτο κατεδείχθη διὰ τῆς ἐκλογῆς ἀντιπροσώπων, δυσμενῶς ἐχόντων πρὸς τὸν χωρισμὸν τῶν δύο κρατῶν καὶ μάλιστα πρὸς τὸ πρόγραμμα τοῦ εἰρημένου κόμματος, τὸ κατεστὶν εἰς τὴν πολιτικὴν αὐτονομίαν τῆς Νορβηγίας. Ὁ εὐρωπαϊκὸς τύπος μετὰ προσοχῆς παρακολουθῶν τὰ κατὰ τὴν ἀνέλιξιν τοῦ ζητήματος τούτου, δὲν ἀποκρύπτει ὅτι τὸ ζήτημα μεγάλῃν κέκτηται σοβαρότητα καὶ τούτου ἕνεκεν ἐκφράζει τὴν εὐχὴν ὅπως μὴ ἐκτραχυνθῇ ἡ ρῆξις τῶν ἐν Νορβηγίᾳ πρὸς τοὺς ἐν Στοκόλμῃ καὶ ὅπως τὸ σοβαρὸν τοῦτο ζήτημα ἐξομαλισθῇ κατὰ τρόπον εὐάρεστον εἰς ἀμφότερα τὰ συμβαλλόμενα μέρη μετὰ τοσοῦτον μακρὸν ἄμα καὶ κοινὸν πολιτικὸν βίον.

Τῶν ἐν Ἑλλάδι τὴν προσοχὴν ἀπορροφᾷ ὁ διεξοδικὸς λόγος τοῦ κ. Τρικούπη, ἐπαγγελλομένου διὰ καταλλήλων οἰκονομικῶν μέτρων τὴν ἀνόρθωσιν τῆς πίστεως τοῦ βασιλείου.

ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ ΚΟΡΨΙΟΥ

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΜΕΤΑΦΡΑΖΟΜΕΝΗ ΥΠΟ

Μ. Ε. ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΥ.

Τέλος ταῖς ροπαῖς ταύταις προσετέθη ἡ τῶν ξένων λαῶν. Κατὰ τὴν ὥραν ταύτην ἄρχεται θρησκευτικὸς τις μετασχηματισμός, οὗ τὰ κυριώτατα ἀποτελέσματα δὲν διαφεύγουσιν ὅλως τὴν ἱστορίαν εἶναι ἡ περιόδος τῆς ἀπὸ τοῦ προελληνικοῦ ἢ πελασγικοῦ αἰῶνος εἰς τὸν ἑλληνικὸν αἰῶνα μετάβασις, εἶναι ἡ περίοδος, καθ' ἣν ἡ ἑλληνικὴ φαντασία διὰ σειρᾶς διαδοχικῶν δημιουργιῶν παράγει τὸν κόσμον τῶν θεῶν αὐτῆς. Πράγματι, ὅτε αἱ πελασγικαὶ φυλαὶ παρεδύρθησαν ἐν τῇ διεθνείᾳ κινήσει καὶ ὁ κύκλος τῶν σχέσεων αὐτῶν πύρυνθη, ἐνόμισαν ὅτι καὶ νέων θεῶν ἐδέοντο, διότι ἀμφέβαλλον ὅτι ἡ προστασία τῶν ἰδίων ἡδύνατο νὰ ἐπεκταθῇ πέρα τοῦ στενοῦ ὁρίζοντος, ἐν ᾧ μέχρις ἐκείνου ἦσαν περικλεισμένοι.

ὑπὸ τὴν ἐποχὴν ταύτην οὐδὲν γονιμώτερον τῆς τῶν ἀπλοϊκῶν τούτων φύλων θύναφειας πρὸς τοὺς Σημίτας. Ἀκριβῶς διὰ τὴν φυσικὴν ἀντίθεσιν τῆς ἰδιοσυγκρασίας τῶν δύο φυλῶν οἱ Ἄριοι καὶ Σημίται ἔσχον ἐπ' ἀλλήλων μεγάλῃν ροπὴν, ἥς τὴν πρωτοβουλίαν ἔλαβον οἱ Σημίται, ἅτε μᾶλλον πεπολιτευμένοι, διότι σχετικῶς πρὸς τοὺς Ἀρίους, ἐδραιωτέροις, σταθερωτέροις καὶ βαρύτεροις, ἦσαν ἐλευθερώτεροι, ὀξυδερκέστεροι καὶ ἐφευρετικώτεροι.

Οἱ Φοῖνικες ἐπωφελήθησαν ἐκ τῆς θρησκείας εἰς σύναψιν φιλικῶν σχέσεων πρὸς τὰ ἐπὶ τῶν ἀκτῶν ἐνιδρυμένα πελασγικὰ φυλά, ὡς ἐνωτικὸν δὲ σύνδεσμον ἔλαβον τὰς θρησκευτικὰς ἰδέας τῶν Φοινίκων, ἰδίᾳ δὲ τὴν τοῦ Πελασγικοῦ Διός, ὃν ἐταύτισαν τῷ Βάαλ αὐτῶν¹. ὑπὸ τὴν προσταδίαν αὐτοῦ ἔταξαν τὰς ἀγορὰς αὐτῶν, οὕτω δὲ ὁ θεὸς ἐκλήθη Ζεὺς **Ἐπικοίνιος**, ἥτοι κοινῇ λατρευόμενος².

Οὕτως ἀνταπεκρίνεται πρὸς τὸν Βάαλ-Σάλαμ, τὸν «θεὸν τῆς εἰρήνης», ὃ ὑπὸ τὸ ὄνομα **Σάλαμ** ἢ **Σαλαμὶς** ἦσαν καθιερωμένοι οἱ τόποι, ἐν οἷς ἡ εἰρήνη ἦν διὰ συνθηκῶν ἡσθαλισμένη. Οἱ Φοῖνικες εἰσέγαγον ὡσαύτως τὴν λατρείαν τῶν πλανητῶν, ἐπινοοῦντο ὑπὸ τῶν Σημιτῶν τῆς Ἀνατολῆς, ἐδίδαξαν τοὺς Πελασγοὺς νὰ ὑπολαμβάνωσι τοὺς ἀστέρας θεότητας κυβερνώσας τὸν κόσμον καὶ νὰ κανονίζωσι κατὰ τὰς κινήσεις αὐτῶν τὰ δημόσια καὶ ἰδία πράγματα. Ἐπὶ τέλους εἰσέγαγον ἐτι ἐξ Ἀνατολῆς τὴν λατρείαν τῶν εἰκόνων, ὧν τὸ θέλημα ὑπηγάγετο τοὺς ἰθαγενεῖς Πελασγοὺς. Οὗτοι δὲν ἡδυνήθησαν ν' ἀντιστῶσι καὶ ἐλάτρευσαν τοὺς θεοὺς τῶν ξένων, οἵτινες ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις ἦσαν ὑπέροχοι αὐτῶν, τὰς ἐπιτυχίας δὲ αὐτῶν τούτων τῶν ξένων ἀπέδωκαν ταῖς εἰκόσιν, ὥς πανταχοῦ, ἐν τε γῇ καὶ θαλάσσῃ, συνεπλήγοντο. Αἱ τῶν θεοτήτων εἰκόνες (ἑῶανα) δὲν εἶναι ἐγχώριον προϊόν, πρὸς τοῖς ἄλλοις δὲ τὰ ποδιαῖα τὸ ὕψος ἀγαλμάτια, τὰ ἀπὸ ἀμνημονεύτων χρόνων λατρευόμενα κατὰ μῆκος τῶν ἀκτῶν, θεωρητέα ὡς εἰδῶλα, εἰσαχθέντα ὑπὸ τῶν φοινίκων ναυτῶν³.

Τὸ πρῶτον τοῖς Πελασγοῖς ἐμφανισθὲν ὁμοίωμα ἦν τὸ τῆς Ἀστάρτης, εἰς τὴν εἰδικὴν λατρείαν τῆς ὁποίας οἱ χαναναῖοι ἔμποροι ἦσαν τοσοῦτον ἀψώδιστοι, ὥστε δὲν ἐπέβαινον τῶν πλοίων, ἀν μὴ συνεπλήγοντο καὶ τὴν εἰκόνα αὐτῆς, ὅπουδῃ-

1. Περὶ τῆς τοῦ φοινίκικοῦ Βάαλ καὶ τῆς μονοθεϊστικῆς ἰδέας, ἐκπροσωπούμενης ὑπὸ τοῦ τύπου τοῦ Διός, σχέσεως ἴδε De Vogüé, *Journal asiatique*, 1867, σ. 135.

2. Περὶ τοῦ ἐν Σαλαμῖνι Διὸς ἐπικοίνου ἴδε Ἡσύχιον ἐν λ. εἰς *ἐπικοίνιος*, Movers. *Colon. der Phaenizier*. σ. 239 καὶ E. Curtius, *Sieben Karten zur Topographie Athens*, σ. 9.

3. Περὶ τῶν ὀρειχαλκίων τούτων ἀγαλμάτων τῶν Διοσκούρων ἢ Κορυβάντων ἴδε Πικσαν., Γ', κδ', 5, Gerhard, *Poseidon*, ἐν ταῖς *Abhandl. d. Preuss. Akad.*, 1850, σ. 194.

ποτε δὲ ἰδρουν πρακτορεῖον, ἐνὶ δρουν ἐν τῷ κέντρῳ αὐτοῦ τὸ σεβαστὸν τοῦτο ἐμβλημα. Τούτου ἕνεκα ἐν Μέρφιδι ὁ Ἡρόδοτος εἶδε τὸ τμήμα τῶν Τυρίων ἀπεσπασμένον τῆς λοιπῆς πόλεως, σεσπαρμένον δὲ περὶ δάδος τι καὶ ναῖδριον, ἀφιερωμένα τῇ Ἐρίνῃ (ξένῃ) Ἀφροδίτῃ².

Τούτ' αὐτὸ συνέβαινε καὶ ἐν τοῖς φοινικικοῖς ἰδρύμασι τῆς Κύπρου, τῶν Κυθίων, τῆς Κρανίας μετὰ τῆς διαφορᾶς μόνον ὅτι ἐν Αἰγύπτῳ ἡ λατρεία αὐτὴ οὐδεμίαν ὑπέστη ἀλλοίωσιν, ἐνῶ οἱ Ἕλληνες ἀπεδέξαντο καὶ ἐξηλλανίσαν αὐτήν. Ἡ θεὰ ἐξηκολούθησεν ἐκπροσωποῦσα τὴν δημιουργικὴν δύναμιν, τὴν παρέχουσαν τῇ φύσει τὴν κυκλοφορίαν τῆς ζωῆς· ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ Ἕλληνες εἶχον ἰδεῖ ἐν αὐτῇ τὴν θεὰν τῶν ναυτῶν, ἀπέβη ταυτοχρόνως παρ' αὐτοῖς καὶ θαλασσία θεὰ, προστάτις τῶν ναυτῶν καὶ τῶν λιμένων, ἥς δὲ ἡ λατρεία εἰσῆλθεν πρῶτον ἐν τοῖς ἀγκυροβολίοις τῆς ἀκτῆς, ἐκεῖθεν δὲ διεχύθη βαθμυδὸν ἐν τῇ μεσογαίᾳ τῆς χώρας. Ἀλλὰ τὰ ἀνατολικά θρησκευματα δὲν εἰσέδυσαν διὰ θαλάσσης μόνον εἰς τὴν Ἑλλάδα, οὐδὲ ἡ Κύπρος ἐγένετο ἡ μόνη τοῖς δύο κόσμοις συζεύξασα γέφυρα. Οὕτως ἐπὶ τῆς ἀσιατικῆς ἡπείρου ἀνευρίσκονται σταθμοὶ, ἐνθα ἐνεψυτεύθη θεότης ἐκπροσωποῦσα ὑπὸ πολλὰ ὀνόματα τὴν αὐτὴν συμβολικῶς ἐξεννεγμένην δύναμιν, τὴν ἀνεξάντλητον τῆς φύσεως γονιμότητα, μητέρα καὶ τροφὴν πάντων τῶν ὄντων. Ἡ Μύλιττα τῆς Βαθυλῶνος, ἡ Ἰσταρ τῆς Νινευῆς, ἡ Ἀναχίτ τῶν Περσῶν, ἡ μεγάλη τέλος Ἀρτεμις, ἡ διὰ τῆς Καππαδοκίας καὶ Φρυγίας προελαύνουσα μέχρι τῆς παραλίας, εἶναι ἡ λατρευομένη ἐνταῦθα μὲν ὡς Ρέα, ἐκεῖ δὲ ὡς Κυβέλη, μήτηρ τῶν θεῶν, ἐν Ἐφέσῳ ὡς Ἀρτεμις καὶ ὡς Ἡρα ἐν Σάμῳ.

Ἡ αὐτὴ θεότης μετνήχθη εἰτα καὶ εἰς τὰς δυσμικὰς χώρας, οὕτω δ' ἐλατρεύετο ἐν Κορίνθῳ ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς Ἀφροδίτης, ὡς ἐν Καππαδοκίᾳ ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς Μᾶ.

Ἀνάγκη ἐν τοῦτοις νὰ μνησθῶμεν σπουδαίας τινὸς μεταποιήσεως, δεικνυούσης ἡμῖν τὴν δύναμιν τῆς ἐπὶ τοῦ θρησκευτικοῦ βίου ἐπελθοῦσης ἱστορικῆς κινήσεως. Ἐν Ἀνατολῇ ἡ θεὰ εἶναι ὅν πανθεϊστικόν, μοναδικὴ καὶ κρατοῦσα δύναμις, εἰχωροῦσα εἰς τὴν οὐσίαν πάντων τῶν δημιουργημάτων. Ἐπὶ τοῦ ἑλληνικοῦ ἐδάφους λαμβάνεται κατὰ μέρος καὶ τοπικεύεται. Οὗτος τῆς ἀρχηγόνης θεότητος, διαφόρως ἐν ἐκάστῃ φυλῇ καὶ ἐκάστῃ πολιτείᾳ ἐννοούμενος, νέαν προσλαμβάνει μορφήν, ἀποσυντίθεται εἰς ποικίλην σειρὰν θηλειῶν μορφῶν, αἵτινες ὑπὸ τὸν τύπον δεσποινῶν ἢ παρθένων, ὑπὸ τοῦ πρὸς τὰς μάχας ἔρωτος κατελιγμένων ἢ τῇ οἰκογενειακῇ ἐστὶ ἀφωσιωμένων, ἐνταῦθα μὲν ἰδανικώτεραι, ἐκεῖ δὲ μᾶλλον ὑπὸ θελγίτρων ἡδονικῶν ἑφωδιασμένοι, εἰσέρχονται εἰς τὸν κύκλον τῶν ἑλληνικῶν θεῶν καὶ συνάπτονται τῷ Διὶ ὡς μήτηρ, σύμνευος ἢ θυγάτηρ αὐτοῦ³.

Οἱ τῆς μεγάλης θηλειᾶς θεότητος ἀπόστολοι ἐγένοντο κυρίως οἱ Σιδώνιοι, ἐνῶ οἱ τῆς Τύρου ἰθαγενεῖς Φοῖνικες ἐκίρυστον τὴν λατρείαν ἄρρενος θεότητος, τῆς τοῦ Μέλκαρτ, τοῦ προστάτου τῆς πολιτείας αὐτῶν· ἐν Κορίνθῳ δὲ εὐρίσκονται τὰ προδηλότατα ἴχνη τοῦ διπλοῦ τούτου κηρύγματος. Πράγματι ἡ τῆς πόλεως ἀκρόπολις ἢ ὁ Ἀκροκόρινθος ἦν ἡ ἐδρὰ ἀρχαιοτάτης λατρείας τῆς Ἀφροδίτης, ἐν ἣ ὁ τύπος τῆς κυπρίας θεότητος ἦν συγκεχωνεμένος τῇ ἀσιατικῇ Μεγάλῃ Μητρί, ἐπὶ τοῦ ἰσθμοῦ δὲ ἦν ἐνιδρυμένος ὁ Μελικέρτης, ὃς, καὶ μεταπεσὼν εἰς τὸ ὑποδεὲς θαλασσίας θεότητος πρόσωπον, παρέμεινε πάντοτε τὸ κέντρον τῆς ἐπιχωρίου λατρείας⁴. Ἀλλὰ τὸ ὄνομα τοῦ Μελικέρτου οὐδὲν ἐστὶν ἕτερον ἢ τὸ τοῦ Μέλκαρτ, μετασχηματισθὲν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὰς ἀνάγκας τῆς ποιοφωρίας αὐτῶν. Τὸ γεγονός τοῦτο διδάσκει ἡμᾶς ἐκ περισσοῦ περὶ τῶν ὁδῶν τῆς συγκοινωνίας, αἷς οἱ φοῖνικες ναῦται ἠκολούθησαν. Ὅσῳ οἱ νεώτεροι ναυτιπόροι χαιροῦσι πλέοντες ἐν ἀναπεπταμένη θαλάσσῃ, τόσῳ τὰ ἀρχαῖα πλοῖα ἐπεζητοῦν νὰ διατηρῶνται πλησίον τῆς ἀκτῆς, νὰ εἰσδύωσιν εἰς τοὺς ὅρμους καὶ νὰ διολισθαίνωσι διὰ τῶν στενῶν πορθμῶν

τοῦ Αἰγαίου. Οὕτως ἐξηγεῖται ὅτι ἀπὸ τῆς ἀπωτάτης ἀρχαιότητος οἱ Φοῖνικες ἐζητήσαν νὰ χαράξωσι διὰ τῆς Ἑλλάδος ὁδὸν ἀπὸ κόλπου εἰς κόλπον καὶ διεβίβαζον τὰ ἐμπορεύματα αὐτῶν πέραν τοῦ ἰσθμοῦ. Ὁ τοιοῦτος τῆς μεταφορᾶς τρόπος διαπιστοῦται ὑπὸ τῆς ἐν τοῖς δύο πέρασι τῆς ὁδοῦ ἐνιδρύσεως τῆς θρησκείας τῆς Σιδῶνος καὶ Τύρου. Πανταχοῦ, ἐνθα οἱ Τύριοι ἐγκατέστησαν, ἡγείραν ἱερὰ τῷ ἐθνικῷ αὐτῶν Θεῷ Μέλκαρτ· οὗτοι δὲ ἦσαν οἱ τὴν λατρείαν αὐτοῦ εἰσαγαγόντες εἰς πάντα τὰ παράλια τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Μέλκαρτ ὑπὸ ἀνάλογα ὀνόματα, ὡς Μάκαρ, Μακαρεὺς, ἀπαντᾷ ἐν Κρήτῃ, ἐν Ρόδῳ, ἐν Αἰεσῳ, ἐν Εὐβοίᾳ, ἀναμεμιγμένος μᾶλλον ἢ ἥπτον ἐν τῷ κύκλῳ τῶν ἰθαγενῶν μύθων. Ἐξ αὐτοῦ μάλιστα προέρχονται ὀνόματα ἔχοντα ἑλληνικὴν ὁλως φυσιογνωμίαν, ὡς ἡ Μακαρία ἐν Μεσσηνίᾳ καὶ ἐν Ἀττικῇ⁵.

Ἀλλ' αἱ κυριώταται ἀρεταὶ τοῦ τυρίου ἥρωος μετεβιβάσθησαν ἐπὶ τέλους τῷ Ἡρακλεῖ, ὃς ὑπὸ τὸ ὄνομα Μάκαρος ἐλατρεύετο ἐν τῇ νήσῳ Θάσῳ, ἐνθα οἱ Φοῖνικες ἐξεμεταλλεύοντο πλούσια μεταλλεῖα, ὃς δὲ πολλαχοῦ παρέστησε συμβολικῶς τὸ μυσταγωγὸν πρόσωπον τοῦ ξένου ἀποίκου· διότι οὗτος εἶναι ὁ ἀνεὺ ἀναπαύσεως ὁδοιπορῶν, ἡ προσωποποίησις τοῦ ἀκαμάτου ἐκείνου τῶν ἐμπόρων λαοῦ. Αὐτός, ὑπὸ τοῦ κυνὸς αὐτοῦ συνοδευόμενος, εὐρίσκει τὴν πορφυραν ἐν τῇ παραλίᾳ· τὸ κύπελον αὐτοῦ, ἐν ᾧ φέρεται πρὸς τὴν Ἐρύθειαν, εἶναι εἰκὼν τοῦ μεταφορικοῦ φοινικικοῦ πλοίου, τὴν τροπίδα τοῦ ὁποῦ ἐπιστρωννύει διὰ χαλκοῦ, οἱ Φοῖνικες δὲ εἶναι, οἵτινες ὑπὸ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἀνέσπασαν ἀπὸ τῶν χειμάρρων τὸ καταστρεπτικὸν αὐτῶν κέρος, ἡγείραν ἥραγμους καὶ ἐχάραξαν τὰς πρώτας ὁδοὺς⁶.

Ἀλλ' οἱ Ἕλληνες, ἀποδεξάμενοι αὐτόν, ἀντελήφθησαν αὐτοῦ κατὰ δύο τρόπους· ἢ ἀπεδέξαντο τὸ τύριον δόγμα καὶ ἔλαβον τὸν Ἡρακλέα ὡς θεότητα τῆς αὐτῆς τῇ Ἀστάρτῃ τάξεως ἢ ἐλάτρευον αὐτόν ὡς ἓνα τῶν ἰδίων ἥρῶων, ὃν τὸ ὄνομα καὶ οἱ ἄλλοι διεδοθήσαν δι' ὅλης τῆς Μεσογείου. Ἐν Σικυονίᾳ εὐρίσκειται ὁ Ἡρακλῆς λατρευόμενος ὑπὸ τὰς δύο αὐτοῦ μορφαὶς ὡς τε ἥρωος καὶ ὡς θεοῦ⁷.

Αἱ λατρεῖαι αὗται, ὡς καὶ ἡ τοῦ Μολώχ, ἥς τὰ ἴχνη ἀνευρίσκονται ἐν Κρήτῃ καὶ ἀλλαχοῦ, ἢ τῶν Καβείρων τῆς Σαμοθράκης, μετεσχηματισμένων, ὡς ὁ Μελικέρτης, ἀπὸ σημειτικῶν θεῶν εἰς ἑλληνικὰ πνεύματα⁸, εἰσῆλθον—ἀποχρώντες λόγοι ἐπιτρέπουσι τὴν ὑπόθεσιν ταύτην—εἰς τὴν Εὐρωπαϊκὴν Ἑλλάδα ὑπὸ τῶν Φοινίκων, εἰσαγαγόντων ταυτοχρόνως καὶ πλῆθος βιομηχανικῶν τεχνῶν, οἷα ἢ ποικιλική, ἐν ἣ κατηνάλισκον τὰς ὥρας τῆς σχολῆς αὐτῶν αἱ ἱερεῖαι τῆς Ἀφροδίτης ἐν Κῷ, Θήρᾳ, Ἀμοργῷ, ἢ μεταλλευτικῇ, ἢ μεταλλουργίᾳ . . . κτλ.

Ἡ Ἀφροδίτη καὶ ὁ Ἡρακλῆς παριστάνουσιν ἀμφότεραι κύριόν τι σημεῖον φοινικικῆς μὲν, ἀλλ' ὑπὸ διαφόρων πόλεων ἀσκουμένης ροπῆς. Πράγματι καθ' ὅσον οἱ ἀποικοὶ ἀπέρχονται τῆς Σιδῶνος, ἵτοι ἀπὸ τοῦ 1600 μέχρι τοῦ 1100 π. Χ., διαδιδάσκει τὴν λατρείαν τῆς θεᾶς τῆς Ἀσκάλωνος, τῆς Οὐρανίας Ἀφροδίτης, κομίζοντες μετ' αὐτῆς εἰς Ἑλλάδα τὴν λευκὴν περιστέραν, τὴν ἱερὰν τῶν ναῶν περιστέραν, καὶ τὴν μυρσίνην, τὴν πανταχοῦ συνοδεύουσαν τὴν σιδωνίαν θεάν. Βραδύτερον, ὅτε ἡ τῆς Σιδῶνος εὐημερία παρακμάζει, ἀρχεται ὁ τύριος ἀποικισμός, ἐκπροσωπούμενος ὑπὸ τοῦ Ἡρακλέους—Μέλκαρτ. Ἀλλ' ὅτε ἡ τῆς Τύρου δύναμις ἀντικαθίστη τὴν τῆς Σιδῶνος, οἱ Ἴωνες εἶχον ἤδη ναυτικόν· τούτου ἕνεκα ἐν ταῖς ὑπὸ τοῦ Ὀμίρου ἀπαθανατισθεῖσαις παραδόδοσιν αὐτῶν μόνῃ ἡ Σιδὼν φέρεται κέντρον τῆς θαλασσοκρατίας τῶν Φοινίκων⁹.

1) Περὶ τῶν πρὸς τὴν λατρείαν τοῦ Μέλκαρτ σχετιζομένων γεωγραφικῶν ὀνομάτων ἴδε Olshausen, *Rhein. Mus.* VIII, σ. 329. Περὶ τῶν ἑθῶν δὲ καλούμενων νήσων Μακάρων, ἴδε Λυκόφρ. Ἀλεξ. 1204, περὶ δὲ τῆς γλώσσης τῶν Μακάρων Zander, *Lesbos* σ. 22.

2) Περὶ τοῦ «Ἡρακλείου κυνός» ἴδε Ηολμδ. Α', 45. Ἐπὶ τῶν ναυσιματῶν δὲ τοῦ Τάραντος παρίσταται *murex cui inhiat canis* (Millingen, *Considerations* etc., σ. 109).

3) Πλυσαν. Β', ε', 1.

4) Περὶ τῶν Καβείρων ἴδε Schoemann, *Griech. Alterth.*, II³, 403. Περὶ τῶν ἀνατολικῶν δὲ πνευμάτων («προσέφωσι δαίμονες») τῆς Ρόδου ἴδε Fragn. *Hist. Graec.*, III, 175.

5) Περὶ τῆς ὕφαινης· ἐν τῇ λατρείᾳ τῆς Ἀφροδίτης ἴδε E. Curtius, *Peloponnesos*, I, 438.

6) Movers, *Colonien der Phänizier*, σ. 58 καὶ ἐξῆς.

1) Περὶ τῆς Οὐρανίας Ἀφροδίτης ἴδε Boeckh, *Metrolog. Untersuchen*, 44, καὶ De Vogüé, *Journal asiatique*, 1867, αὐγύστως.

2) Ἡρόδοτ., Β', 112.

3) Βραδύτερον περὶ τούτου ἴδε E. Curtius, *Die griechische goetterlehre von geschichtlichen Standpunkte*, ἐν τοῖς *Preussische Jahrbücher*, XXXVI.

4) E. Curtius, *Peloponnesos*, II, 517.

Ὅτε οἱ τῆς Ἀσίας Ἕλληνες, ἀκολουθοῦντες τοῖς ἴχνεσι τῶν Φοινίκων, ἵδρυσαν καὶ αὐτοὶ ἀποικίας, ἀπεδέξαντο τὰς αὐτὰς λατρείας, ὡς εἶχον ἤδη πράξει ἐν τῇ πατρίδι αὐτῶν, καὶ αὐτοὶ αὖθις διέδωκαν τὴν φοινικικὴν θρησκείαν ἑλληνικὸν τύπον περιβεβλημένην. Ὁ Πέλοψ καὶ ὁ Αἰγεὺς ἰδρύουσιν ὡσαύτως ἱερὰ τῆς Ἀφροδίτης. Οἱ νέοι οὗτοι ἄποικοι, κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους καὶ μετὰ τῶν αὐτῶν χαρακτήρων ἐμφανιζόμενοι, ἐπιτελοῦσιν ὡσαύτως τὸ ἔργον αὐτῶν ὑπὸ τοὺς φοινικικοὺς οἰωνοὺς καὶ διαδιδάσκει τὴν λατρείαν τῶν πλανητῶν καὶ πάντα τὰ δημιουργήματα τοῦ ἀνατολικοῦ πολιτισμοῦ. Ἀψ' ἐτέρου ὅμως ἐκόμизον καὶ ἄλλας τινὰς λατρείας, ὧν δὲν δύναται τις ν' ἀνεύρη κατ' εὐθείαν τὸ πρωτότυπον ἐν Συρίᾳ, λατρείας δὲ ἀναπτυχθείσας παρ' αὐτοῖς καὶ αἵτινες εἶναι ταυτοχρόνως ὁ κατοπτρισμὸς τοῦ ἐθνικοῦ πνεύματος καὶ τὸ μέτρον τῶν διαφόρων βαθμῶν τῆς ἀναπτύξεως αὐτοῦ.

Τοιαύτη πρὸς τοῖς ἄλλοις ἦν ἡ λατρεία τοῦ Ποσειδῶνος, ἥτις ἦν κατ' ἀρχὰς ἄγνωστος ἐν τῇ μεσογείῳ Ἑλλάδι, ἐξ οὗ δὲ συμπεραίνεται ὅτι ὁ θαλάσσιος βασιλεὺς Ὀδυσσεὺς ἠδυνήθη ν' ἀναλάβῃ τὸ ἔργον τῆς διαδόσεως αὐτῆς ἐν τῇ μεσογείᾳ παρὰ τοῖς ἀγνωστοῖς ὅλως τὸ ἔδαφος καὶ τὴν κόπην ἀντὶ πτύου ὑπολαμβάνουσιν¹. Ἡ λατρεία τοῦ θεοῦ τούτου εἶναι ἀναπόσπαστος τῆς θαλάσσης, οὕτω δὲ ὅπου αὐτὸς ἐλατρεύετο, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ μεσογείᾳ τῆς χώρας, ἐνόμιζε τις ὅτι ὑπὸ τὸν ναὸν αὐτοῦ ἤκουε μυκόμενον τὸ πικρὸν κύμα. Ὁ τύπος τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ Ποσειδῶν εἶναι ἰωνικός, ἡ λατρεία δὲ αὐτοῦ εἶναι ἡ τῶν Ἑλλήνων τῆς Ἀσίας λατρεία², συνάπτουσα ἀλλήλοις τοὺς διεσπαρμένους κλάδους τῆς ὁμοφυλίας ἐκείνης, ἥτις καλεῖται Κἄρες, Λέλεγες ἢ Ἴωνες, εἴτε μένοντες ἐν τῇ πατρίδι αὐτῶν ἢ καταλείποντας αὐτήν, ὅπως ἐγκατασταθῶσιν ἄλλαχοῦ.

Ὁ Ποσειδῶν, θεὸς τῆς θαλάσσης, ἔχει χαρακτῆρα ἄγριον ὡς τὸ στοιχεῖον αὐτοῦ, ἐν ταῖς πρὸς αὐτὸν θυσίαις δὲ ἀπαντῶσι πλεῖσται βάρβαροι πράξεις, οἷον ἀνθρωποθυσίαι, ἵππων πνιγμοὶ κτλ. Ἐν τοῖς ἀκολουθοῦσι αὐτοῦ φαίνονται ἄγριοι Τιτάνες καὶ κακοποία πνεύματα. Ἐν αὐτοῖς, εἶναι ἀλκίβης, ἀπαντῶσι καὶ μορφαί, καταδεικνύουσαι γεωγραφικὰς γνώσεις τῶν ναυτικῶν λαῶν, ὡς ὁ Πρωτεύς³, ὁ θαλάσσιος ποιμὴν, ὁ αἰγύπτιος γόης, ὁ γινώσκων τὴν φορὰν καὶ τὰ μύκη τῶν θαλασσίων ὁδῶν, καὶ ὁ Ἀτλας, ὁ πατὴρ τῶν ἀστέρων, ὃ συμβουλευέται ὁ πλοηγός, ὁ τύριος τοῦ Ἡρακλέους συνοδός, ὁ φύλαξ τῶν θησαυρῶν τῆς Δύσεως.

Ὑπῆρξε χρόνος, καθ' ὃν ὁ Ποσειδῶν ἦν ὁ κύριος θεὸς πάντων τῶν θαλασσοπόρων Ἑλλήνων, βραδέως δὲ μόνον ἐν ταῖς πλείσταις πόλεσιν ὑπεχώρησαν ἄλλαις θεότησιν, αἵτινες ἀνταποκρίνονται πρὸς ὑψηλότερον βαθμὸν πολιτισμοῦ. Ὁ Ποσειδῶν ὑποχωρεῖ πρὸ τῶν γυναικῶν ἑλληνικῶν θεοτήτων.

Ἐν τούτοις παρὰ τοῖς Ἑλλήσιν οὐδέποτε λατρεία, ἐγκατασταθεῖσα ἅπαξ, κατελύθη. Εἰ καὶ περιήλθεν εἰς ὑποδεεστέραν τάξιν, ἐξηκολούθει κατέχων θέσιν ἐν τοῖς ἱεροῖς πράγμασι καὶ ἐμινύετο ἐν τῇ μεταγενεστέρα λατρείᾳ. Οὕτως ἐν Ἀθήναις, ἐν Ὀλυμπίᾳ, ἐν Δελφοῖς διακρίνεται σαφῶς πρώτη τις ποσειδωνικὴ περίοδος, ἥτις ἐπὶ τῶν θυσιῶν κατέλιπεν ἱχνὺ ἀνεξίτηλα. Οὕτως ἐμορφώθησαν τὰ διάφορα οἰονεῖ στρώματα, ἅτινα ἐν πᾶσι τοῖς θρησκευτικοῖς κέντροις τῆς Ἑλλάδος διαδέχονται ἀλλήλα κατὰ τὴν αὐτὴν τάξιν καὶ ἐπιτρέπουσιν ἡμῖν νὰ παρακολουθήσωμεν διὰ τῶν διαφόρων αὐτῆς φάσεων τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐθνικοῦ πνεύματος, ἀκριβῶς ὡς περὶ ἡ τῶν γυναικῶν καταστρώσεων δευρὰ γνωρίζει ἡμῖν τὴν βαθμιαίαν κατεργασίαν τοῦ φλοιοῦ τῆς σφαίρας.

(Ἀκολουθεῖ).

Ο ΑΡΡΙΑΝΟΣ.

(Συνέχεια· ἴδε προηγούμενον ἀριθμὸν).

γ') Βιθυνικά.

Εἰς ὁκτὼ βιβλία, συχνάκις μνημονευόμενα ὑπὸ Εὐσταθίου ἐν τοῖς σχολείοις αὐτοῦ εἰς Ἰλιάδα καὶ Διονύσιον τὸν Περιηγητήν. Περὶ τοῦ περιεχομένου αὐτοῦ ὁ Φωτίος¹. Ἐπιφέρει τὰ ἑξῆς: «Ἀρχεται τὰ Βιθυνικά ἀπὸ τῶν μυθικῶν τῆς ἱστορίας, κάτεισι δὲ μέχρι, τελευτῆς τοῦ ἐσχάτου Νικομήδους, ὃς τελευτῶν τὴν βασιλείαν Ῥωμαῖοις κατὰ διαθήκας κατέλιπεν οὕτω βασιλευμένους μετὰ τὴν τοῦ Ταρκυνίου ἐξέλασιν». Ἐν τῷ αὐτῷ συγγράμματι παρῆρχεν ὁ Ἀρριανὸς εἰδήσεις περὶ τε τοῦ γένους αὐτοῦ καὶ τῆς ἀνατροφῆς καὶ παιδείσεως «Νικομήδειον γὰρ τὸ γένος αὐτοῦ ἐν ταύτῃ τῇ συγγραφῇ διορίζει, ἐν αὐτῇ τε γεννηθῆναι καὶ τραφῆναι καὶ παιδευθῆναι². Τὰ δὲ περιωθέντα ἀποσπάσματα τοῦ προκειμένου συγγράμματος περισυνέλεξεν ὁ C. Müller ἐν τῇ ἐκδόσει αὐτοῦ τῶν Ἑλλήνων ἱστορικῶν³.

δ') Παρθικά.

ἔργον ἐκ δέκα καὶ ἑπτὰ συγκείμενον βιβλίων⁴, περιγράφον δὲ τοὺς πολέμους τῶν Ῥωμαίων καὶ Πάρθων ἐπὶ αὐτοκράτορος Τραϊανοῦ⁵. Τὸ ἔργον τοῦτο πολλαχῶς ὠφελήθη Στέφανος ὁ Βυζάντιος, τὰ δ' ἀποσπάσματα αὐτοῦ ἐξέδωκεν ὁ αὐτὸς Müller⁶.

ε') Ἀλανικὴ ἱστορία.

συγγραφὴ, ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Φωτίου⁷ μνημονευομένη, ἥς μέγα ἀπόσπασμα εἶναι τὸ «ἐκτασις κατ' Ἀλάνων» ἐπιγραφόμενον, περὶ οὗ κατωτέρω ρηθῆσονται τὰ δέοντα.

Ἐκτὸς τῶν ἐκτεταμένων τούτων ἔργων ἔγραψεν ὁ Ἀρριανὸς καὶ τρεῖς βιογραφίας⁸, μίαν τοῦ Κορινθίου Τιμολέοντος, ἐτέραν Δίωνος τοῦ Συρακοσίου⁹ καὶ τρίτην τοῦ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ διαδοῦντος καταστάσαντος ληστοῦ Τιλλιδόρου¹⁰.

Μεταξὺ τῶν ἱστορικῶν τοῦ Ἀρριανοῦ ἔργων κατατακτέον τὸ ὑπὸ γεωγραφικὴν ἐποψὴν σπουδαῖον αὐτοῦ πόνημα, ὅπερ συνέγραψεν ἑπαρχος ὢν τῆς Καππαδοκίας ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς περιοδείας, ἣν ἐπεχείρησεν ἀνὰ τὰ παράλια τοῦ Εὐξείνου. Ἐπιγράφεται δὲ

στ') Περίπλους Πόντου Εὐξείνου¹¹.

ἐν ᾧ πᾶν ὅ,τι περιγράφει βασιζέται ἐπὶ ἰδίας παρατηρήσεως καὶ μελέτης· διότι τὴν περιοδείαν ταύτην ἐπεχείρησεν ὁ Ἀρριανὸς ὀρμηθεὶς ἀπὸ καθαροῦ στρατιωτικοῦ λόγου. Ἐπειδὴ δὲ δηλονότι οἱ ἐκ τοῦ γένους τῶν Μασσαγетῶν τὴν κατατολὴν ἔλκοντες Ἀλανοὶ ἢ Ἀλβανοὶ ἠπειλοῦν δι' εἰσβολῆς τὰ ἀνατολικά τῆς ἐπαρχίας αὐτοῦ, ἐθεώρησεν ἀναγκαῖον πρὸ πάντων ὅπως ἐπιθεωρήσῃ τὰ ὀχυρωματικὰ τῶν μεθορίων αὐτοῦ ἔργα, ἐνισχύσῃ δὲ τὰς ἐν τοῖς ὀχυρώμασι τούτοις φρουράς καὶ ὀχυρώσῃ τὰ ἐπὶ τῶν παραλίων ἐπικαιρότερα σημεῖα. Ἐπὶ τῷ σκοπῷ δὲ τούτῳ ἐπέβη τοῦ στόλου αὐτοῦ ἐκ Τραπεζοῦντος καὶ αἰεποτε παραπλέων κατὰ μῆκος τῶν παραλίων ἐκείνων, κατεμέτρησεν ἐπιμελῶς πάντας τοὺς ποταμούς, λίμνας, πόλεις καὶ νήσους καὶ προσδιόρισε κατὰ μίλια τὰς ἀποστάσεις. Σπουδαιοτάτη πράξις διὰ τὴν ἐν αὐτῇ ἀκρίβειαν τῶν τόπων ἀποβαίνει ἡ περιγραφὴ τῶν παραλίων ἀπὸ Τραπεζοῦντος μέχρι Κιμμερίου Βοσπόρου, διότι ἄξια μεγίστης προσοχῆς εἶναι ὅσα ἐν αὐτῇ λέγονται περὶ τῆς μυθικῆς τῆς περὶ τὸν ποταμὸν Φάθιν ἐκτεινομένης χώρας τῶν Κάλχων, πρὸς δὲ καὶ περὶ τῆς πόλεως Διοσκουριάδος, ἥτις ἦν τὸ σπουδαιότερον τῆς θαυματουργίας κέντρον καὶ περὶ ἑτέρας πόλεως τοῦ Παντικαπαίου¹², ἐνθα κατέστρεψε τὸν βίον αὐτοῦ ὁ πολὺς Μιθριδάτης, ὁ τοσαῦτα τοῖς Ῥωμαῖοις πράγματα παρασχών. Ἀλλὰ καὶ ἄλλην σπουδαίοντα κέκμηται τὸ προκειμένον ἔργον τίνδε, ὅτι δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἀφηγηρὶα πρὸς ὀρισμὸν τοῦ χρόνου, καθ' ὃν διώκησεν ὁ Ἀρριανὸς τὴν ἐμπιστευθεῖσαν αὐτῷ ἐν Καππαδοκίᾳ πολιτικὴν θέσιν. Διότι, ὡς ἐκ τοῦ 26 κεφαλαίου τοῦ Περιπλου μετὰ βεβαιότητος ἐξάγεται, ἡ κατὰ τὰ παράλια ἐκεῖνα περιοδεία τοῦ Ἀρριανοῦ διεξήχθη ἐν ἔτει 131 ἢ 132 μ. Χ. Ἡ δὲ χρονολογία αὕτη ἐξακριβοῦται διὰ τοῦ θανάτου τοῦ πρὸ μικροῦ τότε (131 μ. Χ.) τελευτήσαντος βασιλέως Κότυος

1) Ὁμηρ. Ὀδυσ. Α, 122, καὶ Στεφ. Βυζ. ἐν λ. Βούνοι μ. κ.

2) E. Curtius, *Ionier*, σ. 15.

3) Ὁμηρ. Ὀδυσ., Ζ, 352.

4) Ἐντεῦθεν τὸ τοῦ Ποσειδῶνος ὄνομα ἀμολιβεύς, περὶ οὗ ἴδε Gerhard, *Poseidon*, σ. 194.